

Saga van het kerkhof van Weerde

Door **Luk Janssens** met medewerking van **Linda Van Santvoort**

Begin 1910 telde Weerde bijna 1000 inwoners en dit aantal steeg elk jaar met een 20-tal. De kerk, die enkel de huidige middenbeuk groot was, werd veel te klein.

In april 1914 startte de vergroting met 2 zijbeuken links en 1 zijbeuk rechts. De symmetrie kwam hierdoor wel in het gedrang. Een plausibele verklaring is dat de grafconcessie verleend aan familie De Vaernewijck er voor zorgde dat rechts niet verder kon worden uitgebreid. Een grotere kerk betekende uiteraard ook een verkleining van het kerkhof, en dit was al piepklein.

De kerk voor de vergroting van 1913.

Bij het uitbreken van de oorlog op 4 augustus 1914 is de uitbreiding al grotendeels klaar. De gemeenteraad neemt de beslissing om het kerkhof rondom de kerk te vergroten en hiervoor 4 huizen, langs de linkerkant grenzend aan het kerkhof, te onteigenen en af te breken. De oorlog verstoort dit plan. Na de oorlog wordt de kerk snel hersteld, op 4 mei 1921 wordt zij ingehuldigd.

De zwaar gehavende kerk in 1914.

In de notulen van de gemeenteraad van 5 februari 1921 vinden we de eerste vermelding over de vergroting van het kerkhof, waarvoor 1 huis van de kerkfabriek, gelegen "op het kerkhof"¹ door de gemeente wordt gekocht.

Maar blijkbaar was er tegenkating tegen dit plan, want op 29 september 1921 komt het onderwerp opnieuw op de gemeenteraad. Deze stelt dat een verhuis van het kerkhof, gezien de reeds gedane uitgaven, "*un ridicule gaspillage*" zou zijn².

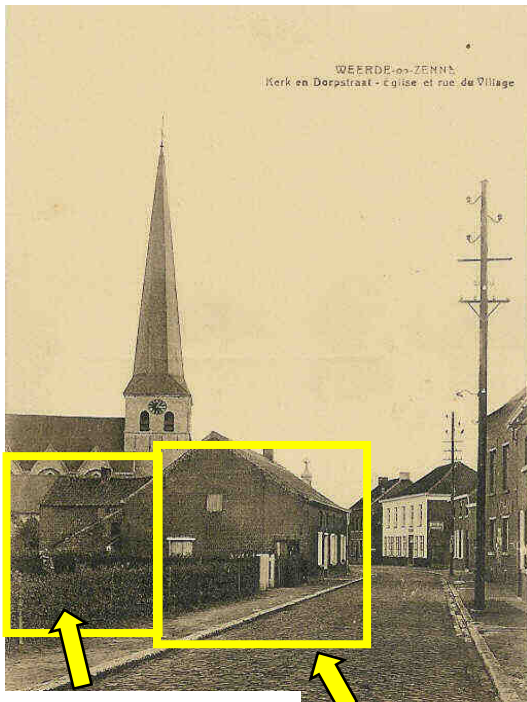
De oorsprong van het idee van een verhuis van deze begraafplaats kennen we niet, maar het is vrij zeker dat er binnen de gemeenteraad afwijkende meningen waren en dat ook de kerkfabriek zich via de politiek in dit debat heeft gemoeid. Op 11 oktober 1921 meldt de gemeenteraad aan de provincie dat reeds 4 huizen zijn afgebroken "*en het vijfde enkel wacht op de verhuis van zijn bewoners*". Deze huizen stonden links van de kerk, vlakbij het kerkhof langs de Dorpsstraat en op wat nu het plein links naast de kerk is.

Op 23 maart 1923 brengt de secretaris der Provinciale Gezondheidscommissie, een gunstig advies uit over de vergroting van het kerkhof en de geschiktheid van de grond. Op 14 Juli 1923 schrijft de Gouverneur der Provincie Brabant dat de heer minister van Binnenlandse zaken

¹ Dit was de toenmalige straatnaam, aldus vermeld in de bevolkingsregisters

² Cf. Extract uit het register van de beraadslagingen van de gemeenteraad van Weerde op Zenne – gemeenteraad va 21 september 1921.

en Volksgezondheid geen bezwaar ziet tegen de vergroting van het huidige kerkhof. Op 16 Juli 1925 beslist de gemeenteraad een "bouwkundige", nl. architect Ch. Veraart uit Brussel, aan te stellen als ontwerper van de plannen van het kerkhof en het dodenhuis. Deze Veraart maakte ook de plannen voor de vergroting van de kerk voor de oorlog en stond ook in voor de wederopbouw na de oorlog.

2 van de 4 eerste huizen die afgebroken werden

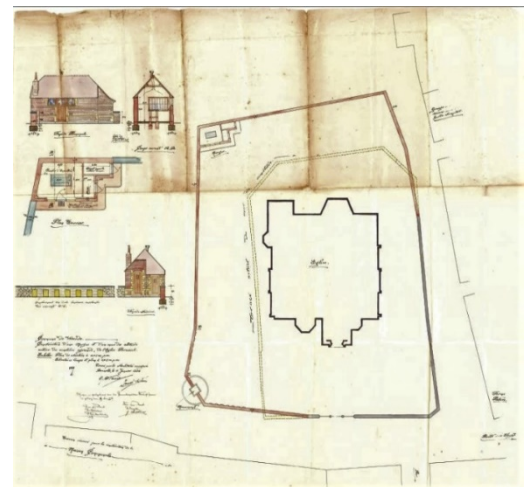
Huis Slachmuylder

< Deze foto dateert van dezelfde periode en geeft enkele van de af te breken huizen weer (kader links). (1)

Het plan van 11.01.1926 van de architecten Guillaume Chrétien Veraart en zijn collega Herman Richir hieronder toont aan dat het kerkhof zowel links van de kerk als achter de kerk zou worden vergroot. Tevens wordt voorzien in een vrij monumentaal dodenhuis in landelijke stijl. (2)

Dit voorstel wordt op 27 mei 1926 goedgekeurd door de gemeenteraad die het ter goedkeuring overmaakt aan de provincie. Op 27 Juli 1929 worden de plannen, ingevolge de beslissing "der hogere overheid" gewijzigd, en na verbetering goedgekeurd. Deze worden echter niet uitgevoerd, zonder aanwijsbare reden.

En zo gaat de saga verder, met aanpassingen in 1929 en 1932.

Op 4 juli 1932 worden de plannen na hernieuwde wijzigingen opnieuw goedgekeurd met verzoek tot spoedige uitvoering.

Wat er intussen allemaal gebeurt blijkt niet zo duidelijk uit de notulen. Maar op **28.09.1933** besluit de gemeenteraad een nieuwe begraafplaats aan te leggen langs de Pastorijweg (huidige Pastorijstraat) op grond van de C.O.O. (het huidige OCMW)³ links naast de huidige kinderkribbe "De Kaboutertuin". En dan breekt de hel los.

Op 3 oktober sturen 14 omwonenden van Pastorijweg en Dorpsstraat een petitie tegen de aanleg van een nieuwe begraafplaats aan de Pastorijweg. Op 8 oktober mengt de Raad van de kerkfabriek zich in het debat en stelt dat het bisdom wenst dat het kerkhof, zo mogelijk, behouden zou blijven rond de kerk.

Vervolgens komt de C.O.O. roet in het eten gooien door (met 4 tegen 2) te stemmen tegen de afstand van hun grond voor de nieuwe begraafplaats aan de Pastorijstraat. Te noteren valt dat pastoor Prims ook lid is van deze C.O.O.-raad, die voorgezeten wordt door burgemeester Louis Janssens.

Op 21.12.1933 en 16.02.1934 betuigt de h. Gouverneur der Provincie Brabant telkens zijn steun voor de vergroting van het kerkhof. Ook dringt de Koninklijke Kommissie van Monumenten en Landschappen er op aan het kerkhof rond de kerk te behouden. Dit advies was nodig omdat de toren en het koor van de kerk reeds voor de oorlog geklasseerd waren.⁴

³ Perceel kadasternr. 49

⁴ Van deze klassering die herhaaldelijk wordt vermeld, is in latere lijsten echter niets meer te bespeuren.

Deze foto gemaakt bij de inhuldiging van Pastoor Prims in 1931 toont alvast dat het kerkhof nog steeds klein is. Stenen kruisen staan er kort op elkaar en enkele graven vallen op omdat ze groter zijn (let op de obelisk uiterst links). (1).

Op 24.02.1936 beslist de gemeenteraad dit advies en dat van de Provinciegouverneur toch naast zich neer te leggen, haar voorgaande beslissing in te trekken en een grond gelegen in het Ketelveld voor de oprichting van het nieuwe kerkhof

voor te stellen. Nochtans heeft de Geneeskundige Commissie ongunstig advies uitgebracht wegens *"de vochtigheid van den bodem"* (n.v.d.r.: onbegrijpelijk daar het hier zandgrond betreft; welke belangen hier speelden is ons onduidelijk) en *"werd de grond door het Provinciaal Bestuur niet aangeraden"*.

En zo gaat het nog een tijdje door. De Provinciale Commissie verandert in 1936 van gedachte en adviseert nu zeer negatief over de uitbreiding aan de kerk.

Dan maar terug de optie Pastorijweg? Eerst zegt de gemeente ja, dan kruipen een 25-tal inwoners van de dorpskern in hun pen, en verwijzen naar een *"zedelijk en stoffelijk nadeel"* en *het feit dat de Pastorijweg te smal is, op sommige plaatsen maar 3,35 m breed, die bij een gebeurlijk oponthoud van een gespan de lijkstoet niet zou toelaten zijn weg voort te zetten ..."*.

In de notulen van de GR van 22.12.1939 lezen we: *"Gezien het rondschryven van de Koninklyke Commissie "Natuur en stedenschoon; houdende behoud van de kerkhoven rond de kerken; ..., Beslist met 5 stemmen tegen 4 de te deze zake getroffen beslissingen tot het verleggen van het kerkhof naar den Pastoryweg op grond van de Commissie van Openbaren Onderstand worden ingetrokken; Het bestaande kerkhof te vergrooten volgens de vroeger reeds goedgekeurde plans en bestekken en de oprichting van een doodenhuis en een steenen omheiningmuur."*

Het meningsverschil tussen de gemeenteraadsleden komt hier duidelijk naar boven. Wat speelde er zich af achter de schermen van de gemeenteraad? Wat kan verklaren waarom de gemeenteraad zich zo hardnekkig blijft verzetten tegen de adviezen van de provincie maar er toch ook niet in slaagt haar eigen beslissingen – met nipte meerderheid- door te drukken?

Bij beslissing in den Raad in dato 31 januari '40 wordt opnieuw de "vergrooting" van het kerkhof rond de kerk voorgesteld "alswaar de geschikte grondeigendom der gemeente zich bevindt".

En dan komt de tweede oorlog, dus nog verder uitstel?

Frans Peeters, aangesteld oorlogsburgemeester, schrijft op 10.12.1942 een dringende brief naar de Provincie: (3) (...). *Er zijn plaatsen op het kerkhof waar twee en zelfs drie lijken boven elkander liggen, en dat ze thans verplicht zullen zijn buiten het kerkhof te begraven. U ziet, er mag absoluut niet langer meer gewacht worden, immers de meest elementaire begrippen over de overledenen worden met de voeten getreden.*

Frans Peeters heeft het probleem ook niet echt kunnen oplossen. Feit is wel dat hij de beide opties (uitbreiding rond de kerk of nieuwe begraafplaats aan de Pastorijweg) niet steunde en de uiteindelijke locatie op de Galgenberg, die reeds in 1936 was voorgesteld, verder liet onderzoeken.

Aan te tonen valt dat in 1944 de zaak nog verre van beklonken en onze burgemeester vrij wanhopig werd. Wij citeren uit een brief van burgemeester Peeters aan de h. Muys, Provinciaal Kommissaris voor 's Lands Wederbouw, te Brussel (dd. 18 maart 1944):

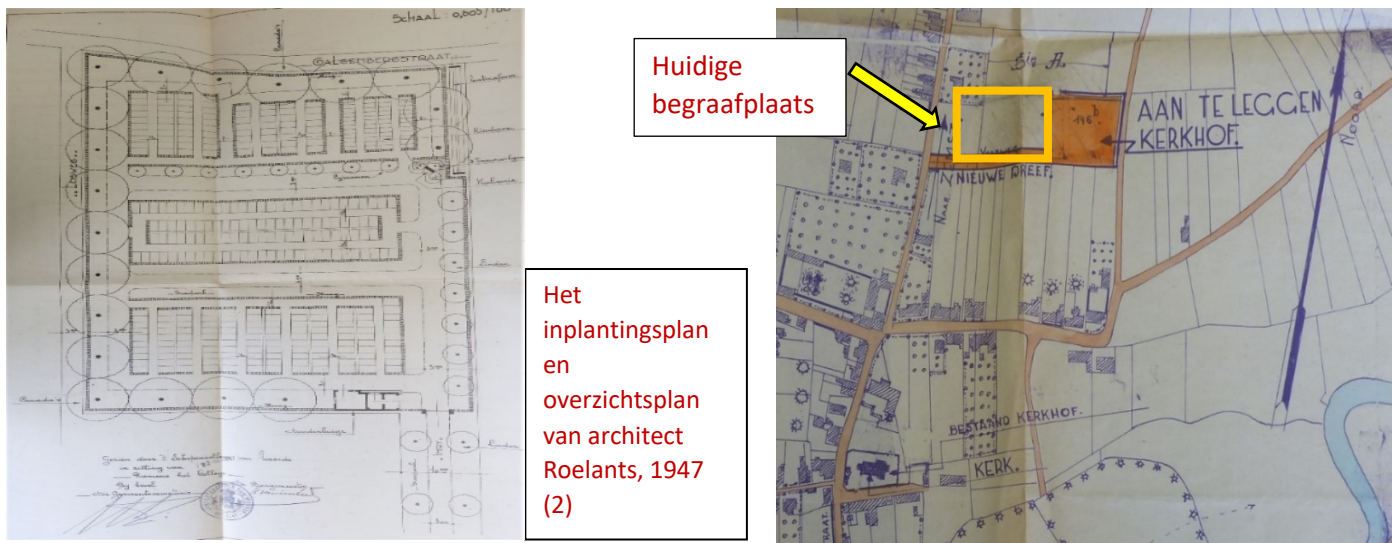
"Bij een begrafenis die gisteren plaats had was een grondverzakking oorzaak dat enkele familieleden in den put terecht kwamen. U begrypt waarchynlyk wel, Heer Kommissaris, dat zulke zaken een heel slechte indruk maken. Voeg daarbij dat de grafmaker weer eens zijn ontslag aangeboden heeft, (dit is de vierde op een jaar tyd) dan blyft er my niets anders over in 't vervolg de lyken op te sturen naar het Kommissariaat.!! Ik zie werkelijk geen uitweg meer, Heer Kommissaris. Gelieve het nodige te doen deze zaak zeer, zeer dringend af te handelen."
Hoogachtend, de Burgemeester."

Medio 1946 schrijft Alice Adriaens in haar "Monografie over Weerde":

"Reeds verscheidene gronden werden ter goedkeuring voorgesteld doch door onderlinge verdeeldheid van het gemeentebestuur is men nog niet tot een resultaat gekomen en worden de afgestorven parochianen maar steeds begraven tusschen de andere graven in, waar het enigszins mogelijk is. In deze zaak, (voor vergroting van het kerkhof) zal nu wel opheldering komen, daar de huizen die voor vergroting in den weg stonden, verdwenen zijn door de V1. (15 januari 1945)".

De vader van Alice was lid van de kerkfabriek. Het is bijgevolg duidelijk dat er midden 1946 nog niets definitief vast lag en de kerkfabriek nog steeds hoopte op een vergroting rond de kerk.

Pas op 16 Juni 1949 wordt de aanbesteding voor de aanleg van de nieuwe begraafplaats door de gemeenteraad goedgekeurd.

Merk op dat het oorspronkelijke inplantingsplan, waarbij de begraafplaats aan de Galgenberg grenst, niet zo werd uitgevoerd. De nieuwe begraafplaats wordt nu in gebruik genomen en op 11 na, worden alle graven rond 1950 overgebracht van het oud kerkhof naar de nieuwe begraafplaats. 37 jaar na de probleemstelling is de realisatie eindelijk een feit.

Meer info? De volledige tekst van deze saga kan je vinden op www.desemse.be – saga

Bronnen: (1) Archief van de Semse (2) Archief van de gemeente Zemst

(3) De Sempstse Spieghel Historiaal – 1995 p149-150, gebaseerd op een interview met Frans Peeters